

Оцінка електронної готовності України¹. У світі існують різні підходи до оцінювання е-готовності – від оцінки електронної готовності інформаційного суспільства в широкому розумінні до окремих аспектів е-готовності, таких як цифрова економіка (е-економіка), електронні фінанси (е-фінанси), електронний уряд (е-уряд) тощо. До останньої категорії можна віднести, наприклад, методичку infoDev «Електронна готовність до чого? Електронна готовність у країнах, що розвиваються: Сучасний стан і перспективи відносно глобальних цілей розвитку».

Електронна готовність є мірою готовності країни, нації чи економіки для отримання вигод від використання ІКТ (<https://www.ejisdc.org/Ojs2/index.php/ejisdc/article/viewFile/219/184>).

Електронну готовність розуміють як готовність до впровадження ІКТ центральними й регіональними органами державного управління; це багатовимірне соціальне явище, що складається з таких чотирьох основних сфер: 1) надійна й доступна інфраструктура; 2) ефективне управління; 3) демократичне управління; 4) корисні та якісні державні послуги.

Кожна із зазначених сфер описується інтегральним індексом верхнього рівня, що складається із субіндексів або композитних індикаторів нижніх рівнів. Виділяють такі індекси готовності:

– індекс надійної та доступної інфраструктури: готовність до розвитку інфраструктури інформаційного суспільства, включаючи інфраструктуру телекомунікацій;

– індекс ефективного управління: готовність органів державної влади до побудови системи ефективною функціональною організацією та бізнес-процесів у бек-офісі на основі використання переваг ІКТ, включаючи розвиток G2G послуг;

– індекс демократичного управління: готовність органів державної влади до побудови системи прозорого, відкритого і відповідального управління на основі використання переваг ІКТ, включаючи розвиток G2C послуг;

– індекс корисних і якісних державних послуг: готовність органів державної влади до побудови системи базових електронних послуг (е-послуг) на основі використання переваг ІКТ у фронт-офісі, орієнтованих на задоволення основних потреб населення й бізнесу, включаючи розвиток G2C і G2B послуг.

Зокрема, сфера ефективності електронного управління включає організаційно-технічну базу, напрями і фактори управління, а сфера послуг

¹ Продовження. Початок див.: Шляхи розвитку української науки. – 2014. – № 1. – С. 44–46.

охоплює оцінку ступеню їхньої онлайн-зрілості й поділ за призначенням (для громадян і для бізнесу), як це здійснено в Європейському Союзі.

Згідно з Указом Президента України від 9 грудня 2010 р. № 1085 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» в Україні налічується 75 центральних органів виконавчої влади (ЦООВ): 18 міністерств, 25 служб, 16 агентств, 12 інспекцій, Пенсійний фонд. Разом з Адміністрацією Президента України, Верховною Радою України, п'ятьома національними комісіями, Секретаріатом Кабінету Міністрів України, вищими судовими органами (5), а також ЦВК і РНБО – 90 органів державної влади.

На виконання доручення Кабінету Міністрів України анкети щодо електронної готовності було розіслано всім зазначеним органам, а також усім обласним державним адміністраціям, включаючи Кабінет Міністрів Автономної Республіки Крим, міські державні адміністрації Києва й Севастополя.

В анонімному порядку проведено тематичне опитування профільних слухачів Національної академії державного управління при Президентові України.

У результаті було отримано 95 інформативних анкет. З них: 52 (близько 60 % від загальної кількості) – від центральних органів виконавчої влади, 20 (74 % від загальної кількості) – від обласних державних адміністрацій, 19 (95 % від загальної кількості) – від АРК.

Мета анкетування – з'ясувати, як представники зазначених органів державної влади оцінюють свою готовність використовувати ІКТ в управлінні на благо людей і підвищують ефективність управління. Питання анкети стосувалися не тільки збору фактологічного матеріалу (щодо кількості комп'ютерів та адміністрування веб-сайту установи), а й розкриття ступеню поінформованості з найважливіших аспектів е-урядування. Значна кількість відповідей мала оцінний характер в установах, у яких збір таких даних не здійснюється або вони взагалі відсутні. Отримані відповіді зводилися до єдиної шкали вимірювання, вираженої у відсотках, згідно з якою 100 % означає повну готовність, а 0 % відсутність готовності. Одержані дані в органах державної влади усереднювалися (без використання вагових коефіцієнтів), окремо для центрального й обласного рівнів, для розрахунку ступеню готовності за кожною з вищезгаданих чотирьох сфер е-урядування, а також за іншими складовими нижчого рівня.

Низький ступінь готовності вказує на наявність проблеми, яку варто вирішити при подальшому розвитку електронного урядування. До того ж

збиралися відомості про стан і показники технологій та інфраструктурних рішень.

Результати оцінки е-готовності України будуть використані для стратегічного планування розвитку інформаційного суспільства, у тому числі е-урядування. З цією метою передбачається здійснення щорічного моніторингу й бенчмаркінгу за визначеними показниками.

Оцінку електронної готовності України проведено Національним центром електронного урядування ДП «Держінформресурс» на замовлення Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України за підтримки Секретаріату Кабінету Міністрів України. До складу робочої групи з підготовки й проведення оцінки електронної готовності України увійшли представники урядових структур, наукових установ, інститутів громадянського суспільства й незалежні експерти...

...Висновки й стратегічні рекомендації. Проведене опитування та оцінка готовності України до електронного урядування виявили ряд проблем:

- низьку якість і недостатню кількість електронних послуг, що надаються громадянам і суб'єктам господарювання із застосуванням електронних засобів;

- необхідність визначення загальної структури державних інформаційних ресурсів, які потрібні для виконання завдань управління державою й забезпечення стандартів їх надання й зберігання;

- аналіз міжнародного досвіду говорить про те, що базовими способами побудови е-урядування є вирішення трьох взаємопов'язаних ключових питань шляхом: забезпечення громадян бізнесу різноманітними електронними послугами, забезпечення державного апарату ефективними засобами прийняття управлінських рішень й організація електронної взаємодії влади, громадян і бізнесу;

- науково-технічний потенціал має регулярно постачати органи державної влади науковою, повною, достовірною інформацією про розвиток інформаційного суспільства, узгодженою з пріоритетами державної політики й міжнародними стандартами.

За результатами анкетування щодо е-готовності ЦООВ, ОДА та інших суб'єктів можна зробити такі висновки:

- розроблені методологія, опитувальник і результати опитування є вкрай важливими для подальшого вдосконалення системи моніторингу та аналізу даних е-готовності в інтересах формування й реалізації державної інформаційної політики, забезпечення максимальної узгодженості з міжнародними системами оцінювання у сфері електронного урядування та мають застосовуватися при підготовці Щорічної доповіді про стан розвитку

інформаційного суспільства та інформатизації за відповідний рік при формуванні профільних державних пріоритетів розвитку;

– використання анкет, створених на принципах бенчмаркінгу електронного урядування, що прийнятий у Європейському Союзі, дало змогу вперше зібрати унікальний матеріал і закласти основу системної інформаційно-аналітичної бази з практики впровадження е-урядування в Україні. Результати анкетування виявилися надійними й логічними, що дає змогу використовувати цю методику для організації регулярного (щорічного) бенчмаркінгу. Аналіз відповідей, отриманих на десятки взаємопов'язаних питань, усебічно висвітлює наявні й досягнення за всіма ключовими напрямками побудови інфраструктури е-урядування;

– як показують вищеописані дані, країна відійшла від початкового етапу готовності до фази впровадження е-урядування. Існує великий незадіяний потенціал використання переваг ІКТ практично в усіх напрямках державного управління, особливо це стосується е-послуг;

– Україна демонструє впевнений прогрес у створенні інформаційної інфраструктури й доступу до неї. Наразі існує практично 100-відсотковий доступ установ до мережі Інтернет і відповідне оснащення комп'ютерною технікою. Також значними темпами відбувається навчання державних службовців навичкам роботи з комп'ютерною технікою. Розуміння керівництвом переваг використання ІКТ в управлінні також є високим, вважається достатньою наявна відповідна нормативно-правова база. Усе це вказує на серйозну політичну волю на всіх рівнях адміністративного управління. Разом з тим готовність до надання е-послуг не перевищує 20 %;

– індекс організаційно-технічної бази е-урядування понад 50 % на рівні центральних органів виконавчої влади. Показовим є порівняння зі станом в Автономній Республіці Крим. Передусім обидві влади схожі в тому плані, що організаційно-технічна база є найбільш підготовленою – 43 % для АРК і 54 % – для центру, а надання електронних послуг для населення є найслабкішою ланкою. Це означає, що надання адміністративних послуг має розглядатися як найважливіша функція е-урядування. Загалом, рівень е-готовності ЦОВВ та ОДА варіюється в межах від 5 до 10 %;

– як виявилось, електронна демократія згідно з анкетуванням у цілому безпосередньо не залежить від електронного урядування, проте мала б залежати, так як це форма організації суспільства, за якої громадяни й бізнес залучаються до процесу державного управління та державотворення, а також до місцевого самоврядування за допомогою ІКТ;

– відсутні чіткі принципи побудови єдиної архітектури взаємодії інформаційних систем органів державної влади, спостерігається слабке

використання засобів електронної ідентифікації, незначне поширення відкритих стандартів програмного забезпечення. Для європейського публічного сектору такі стандарти є обов'язковими. Принципи надання електронних послуг у форматі «єдиного вікна» не повністю реалізовані, хоча присутня функціональність веб-сайтів органів державної влади щодо зворотного зв'язку. Зазначимо, що одним з найважливіших факторів невисокої е-готовності є відсутність достатнього фінансування розвитку електронного урядування.

Зазначимо, що нині центральним органом виконавчої влади, який відповідає за розвиток інформаційного суспільства, у тому числі за оцінювання його стану та е-готовності, є Держінформнауки.

У зв'язку з вищевикладеним, сформулюємо відповідні стратегічні рекомендації, які доцільно врахувати при еволюції Стратегії розвитку інформаційного суспільства, бюджетуванні Державної цільової програми й Плану заходів (дій) з розвитку е-урядування:

1. Передбачити в Національній програмі інформатизації, Національному плані дій щодо впровадження Програми реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», планах заходів з реалізації Концепції розвитку електронного урядування, розвитку інформаційного суспільства, планах дій (заходів) з реалізації міжнародної ініціативи «Партнерство “Відкритий уряд”» на 2014 р. комплекс взаємозв'язаних заходів зі створення інтерактивної системи оцінки електронної готовності України на порталі управління знаннями «Ми розвиваємо електронне урядування».

2. Прискорити адаптацію системи показників з розвитку інформаційного суспільства, включивши до їхнього складу соціологічні, статистичні та інші показники з інформатизації та електронного урядування, максимально наблизивши їх до національної системи індикаторів рівня розвитку інформаційного суспільства та електронної готовності, з урахуванням найкращих світових практик. При цьому внести відповідні зміни в:

– Національну систему індикаторів розвитку інформаційного суспільства, затверджену постановою Кабінету Міністрів України № 1134 від 28 листопада 2012 р.;

– Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні, затверджену розпорядженням Кабінету Міністрів України № 386-р від 15 травня 2013 р.;

– форми статистичного спостереження у сфері «Зв'язок та інформатика» та інструкції з оброблення результатів цих спостережень Державною службою статистики України, починаючи з 2014 р.;

– форми опитувань органів влади Держінформнауки, розширивши при цьому коло органів влади, що підлягають опитуванню;

– показники Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, що стосуються надання адміністративних електронних послуг органами державної влади.

3. Спланувати проведення науково-дослідних робіт щодо узгодження державно-громадської взаємодії у сфері е-урядування й надання е-послуг.

4. Розробити і впровадити методи агрегації даних від різних державних і недержавних джерел інформації про розвиток інформаційного суспільства та електронного урядування, забезпечити їх постійний моніторинг.

5. Розробити модель розвитку інформаційного суспільства в Україні, що базується на різнобічних одержаних даних.

6. На основі проведеного анкетування й досліджень у сфері е-урядування розробити єдину систему оцінки е-готовності України, що включає такі підсистеми:

– інформаційно-аналітичну систему зворотного зв'язку органів державної влади з представниками інституцій громадянського суспільства;

– портал управління знаннями «Ми розвиваємо електронне урядування»;

– програмно-апаратний комплекс постійного забезпечення моніторингу, аналізу і висвітлення стану розвитку інформаційного суспільства на основі Національної системи індикаторів;

– організаційно-методологічні засоби з розвитку та популяризації інформаційного суспільства та електронного урядування.

7. При розробці проекту Державної цільової програми з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування передбачити навчання у сфері електронного урядування.

8. Здійснити формування проектів Щорічної доповіді про стан розвитку інформаційного суспільства та інформатизації, починаючи з 2014 р., з урахуванням результатів опитувань згідно із запропонованою методологією та доопрацьованим опитувальником.

9. Організувати публічне обговорення, у тому числі дистанційне, щорічних оцінок розвитку інформаційного суспільства України і враховувати їх при формуванні планів і програм соціально-економічного розвитку України, окремих галузей і регіонів, при здійсненні заходів з

адміністративної реформи, а також проектів програмних документів з питань розвитку електронного урядування.

10. Здійснити порівняльний аналіз одержаних національних оцінок, з відповідними міжнародними оцінками з метою визначення основних розбіжностей.

11. Розробити і впровадити національний план дій (заходів) з регулярного ознайомлення з проблематикою розвитку інформаційного суспільства та електронного урядування.

12. Розширити коло суб'єктів оцінки е-готовності серед органів державної влади, додавши до їхнього складу: органи місцевого самоврядування до рівня районних рад; місцеві органи виконавчої влади – до рівня районних державних адміністрацій; судові органи влади.

13. Удосконалити методологію та опитувальник з урахуванням результатів опитування 2013 р., сконцентрувавши зусилля на особливостях розвитку інформаційного суспільства в Україні, її пріоритетах і стратегічних завданнях, а також на спрощенні анкет.

14. Забезпечити оцінку органів державної влади з боку громадських і наукових установ щодо оперативного та якісного надання адміністративних електронних послуг органами державної влади, ступеня їх відкритості й прозорості, участі громадян і суб'єктів господарювання у формуванні та реалізації державних рішень, контролю за їхньою діяльністю тощо (***Оцінка електронної готовності України // Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України (<http://dknii.gov.ua/?q=node/1611>)***).